ספר הישר (מדרש) — ויצא

ויצא יעקב וילך אל דרכו חרנה וישב ויבוא עד הר המוריה, וילן שם אצל עיר לוז. וירא ה׳ אל יעקב שמה בלילה ההוא ויאמר אליו, אני ה׳ אלוקי אברהם ואלוקי יצחק אביך הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. והנה אנוכי עמך אל תירא ושמרתיך בכל אשר תלך, והרביתי את זרעך ככוכבי השמים. והפלתי את כל אויביך לפניך ונלחמו אליך ולא יוכלו לך, והשיבותיך אל הארץ הזאת בשמחה בבנים ובעושר רב. וייקץ יעקב משנתו וישמח מאוד על המראה אשר ראה, ויקרא את שם המקום ההוא בית אל. ויקם יעקב מן המקום ההוא שמח ויקלו רגליו ללכת מהשמחה, וילך משם ארצה בני קדם ויבוא חרנה וישב על באר הרועים. וימצא שם אנשים יוצאים מחרן לרעות הצאן וישאלם יעקב מאין באתם, ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר אליהם הידעתם את לבן בן נחור, ויאמרו ידענו והנה רחל בתו באה עם הצאן אשר לאביה לרעות. עודנו מדבר עמם ורחל בת לבן באה עם הצאן אשר לאביה לרעות, כי רועה היא. וירא יעקב את רחל בת לבן אחי אמו, וירץ וישק לה יעקב וישא את קולו ויבך. ויגד יעקב את רחל כי בן רבקה אחי אביה הוא, ותרץ רחל ותגד לאביה. ויוסף יעקב לבכות על אשר אין בידו מאומה להביא בית לבן. וישמע לבן כי בא יעקב בן אחותו, וירץ וינשק לו ויחבק לו ויביאהו אל ביתו ויתן לו לחם ויאכל. ויספר יעקב ללבן את אשר עשה לו עשו אחיו, ואת אשר עשה לו אליפז בנו בדרך. וישב יעקב בבית לבן חודש ימים, ויאכל וישת יעקב בבית לבן. ויהי אחרי כן ויאמר לבן ליעקב, הגד נא לי מה משכורתך ואיך תעבדני חינם. וללבן אין בנים כי אם בנות, כי נשיו ואמהותיו יקרות עוד בימים ההם. ואלה שמות בנות לבן ילדה לו עדינה אישתו, שם בכירה לאה ושם הצעירה רחל. ועיני לאה רכות, ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה ויעקב אהבה. ויאמר יעקב אל לבן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, ויאבה לבן לדבר הזה ויעבוד יעקב את לבן ברחל בתו שבע שנים.

ויהי בשנה השנית לשבת יעקב בחרן היא שנת שבעים ותשע שנים לחיי יעקב, וימת עבר בן שלח בשנה ההיא בן ארבע ושישים שנה וארבע מאות שנה היה במותו. וישמע יעקב כי מת עבר ויתעצב מאוד עליו ויספדהו, ויתאבל עליו ימים רבים. ובשנת שלוש לשבת יעקב בחרן, ילדה בשמת בת ישמעאל אשת עשו לו בן ויקרא עשו את שמו רעואל. ובשנה הרביעית לשבת יעקב בבית לבן, פקד ה׳ את לבן ויזכרהו בעבור יעקב ויולדו לו בנים. ואלה שמות בני לבן אשר יולדו לו בימים ההם, ויהי בכורו בעור ומשנהו אלוב והשלישי מורש. ויתן ה׳ ללבן עושר וכבוד ובנים ובנות, ויפרוץ האיש מאוד מאוד בעבור יעקב. ויעקב היה עובד את לבן אחי אמו בימים ההם בכל מלאכה ובכל עבודה בבית ובשדה, ויהי ברכת ה׳ בכל אשר ללבן בבית ובשדה. ובשנה החמישית מתה יהודית בת בארי אשת עשו, בארץ כנען ובנים לא היו לה כי אם בנות. ואלה שמות בנותיה אשר ילדה לעשו, שם הגדולה מרצית ושם הקטנה פועית. ויהי כאשר מתה יהודית וינחם עשו, ויקם וילך שעירה לצוד ציד בשדה כפעם בפעם. וישב עשו בארץ שעיר ימים רבים. ובשנה השישית לקח עשו את אהלבימה בת ענה בת צבעון החוי על נשיו לו לאישה, ויביאה עשו ארצה כנען. ותהר אהלבימה ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת קרח, בנים שלושה. ותהי מלחמה בימים ההם בארץ כנען, בין רועי מקנה עשו ובין רועי מקנה יושבי ארץ הכנעני. כי היה מקנה עשו ורכושו רב מאוד משבת בארץ כנען בבית אביו, ולא יכלה ארץ כנען לשאת אותו מפני קנינו. ויהי כראות עשו כי גדולה מלחמתו עם יושבי ארץ הכנעני, ויקח את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל אשר לו ואת מקנה קנינו ואת כל רכושו, אשר רכש בארץ כנען. וילך אל ארץ שעיר מפני יושבי הארץ, וישב עשו הוא וכל אשר לו בארץ שעיר. אך מיום ליום ומחודש לחודש, יבוא עשו ארצה כנען לראות אביו ואמו. ויתחתן עשו את החורים, ויתן את בנותיו לבני שעיר החורי. ויתן את מרצית בתו הגדולה לענה בן צבעון אחי אישתו, ואת פועית נתן לאצר בן בלהן החורי. וישב עשו בהר שעיר הוא ובניו, ויפרו וירבו מאוד.

ויהי בשנה השביעית ותתום עבודת יעקב אשר עבד את לבן ויאמר יעקב אל לבן, תנה את אישתי כי מלאו ימי עבודתי ויעש לבן כן. ויאספו לבן ויעקב את כל אנשי המקום ההוא, ויעשו להם משתה. ויהי בערב ויבוא לבן אל הבית אשר בא יעקב שמה ים אנשי המשתה, ויכבה לבן את כל הנרות אשר היו שם בבית ההוא. ויאמר יעקב אל לבן למה תעשה לנו הדבר הזה, ויען לבן ויאמר כה משפטנו לעשות בארץ הזאת. ואחרי כן לקח לבן את לאה בתו ויבא אותה אל יעקב ויבוא אליה, ויעקב לא ידע כי לאה היא. ויתן לבן ללאה בתו את זילפה שפחתו, לשפחה. וכל בני המשתה ידעו את כל אשר עשה לבן ליעקב, אך לא הגידו הדבר ליעקב. ויבואו כל המרעים האלה בלילה ההוא בית יעקב, ויאכלו וישתו וישמחו. ויצחקו לפני יעקב בלילה ההוא בתופים ובמחולות ויאמרו, במענם לפני יעקב הילללה הילללה. וישמע יעקב את דבריהם ולא הבין את לשונם, אך אמר כה משפטם לעשות הארץ הזאת. וידברו המרעים כדבר הזה כל הלילה ההוא לפני יעקב, וכל הנרות אשר בבית כיבה אותם לבן בלילה ההוא. ויהי הבוקר ויאר היום ויפן יעקב אל אישתו, וירא והנה לאה שוכבת בחיקו. ויאמר יעקב עתה הנה ידוע ידעתי את אשר אמרו המרעים אמש היא לאה היא יאמרו, ואני לא ידעתי. ויקרא יעקב אל לבן ויאמר אליו, מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתיך ולמה רימיתני ותיתן לי לאה. ויען לבן את יעקב לאמור, לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה. ועתה אם תחפוץ לקחת גם את אחותה, קח לך בעבודה אשר תעבדני עוד שבע שנים אחרות. ויעש יעקב כן ויקח גם את רחל לאישה, ויעבוד את לבן עוד שבע שנים אחרות. ויבוא יעקב גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה, ויתן לה לבן את בלהה שפחתו לשפחה. וירא ה׳ כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, ותהר ותלד ליעקב בימים ההם בנים ארבעה. ואלה שמותם ראובן לוי שמעון ויהודה, ותעמוד מלדת אחרי כן.

ותהי רחל עקרה בעת ההיא ולא ילדה, ותקנא רחל בלאה אחותה. ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותיקח את בלהה שפחתה, ותיתן אותה ליעקב לאישה. ויבוא יעקב אל בלהה, ותהר ותלד ליעקב שני בנים את דן ואת נפתלי. ותרא לאה כי עמדה מלדת ותיקח גם היא את זילפה שפחתה, ותיתן אותה ליעקב לאישה. ויבוא יעקב גם את זילפה, ותלד גם היא ליעקב שני בנים את גד ואת אשר. ותוסף עוד לאה ותהר ותלד ליעקב בימים ההם, שני בנים ובת אחת. ואלה שמותם, יששכר וזבולון ודינה אחותם. ורחל עודנה עקרה בימים ההם. ותתפלל רחל אל ה׳ בעת ההיא ותאמר, ה׳ אלוקים זכרני נא ופקדני נא כי עתה ייגרשני אישי כי לא ילדתי לו בנים. עתה ה׳ אלוקים שמע נא את תחנתי לפניך וראה עניי ונתת לי בנים כאחת השפחות ולא אשמע חרפתי עוד. וישמע אלוקים בקול רחל, ויזכרה אלוקים ויפתח את רחמה. ותהר רחל ותלד בן ותאמר, אסף אלוקים את חרפתי. ותקרא את שמו יוסף לאמור יוסף ה׳ לי בן אחר, ויעקב בן תשעים ואחת שנה בלדת אותו. בעת ההיא שלחה רבקה אם יעקב מארץ כנען את דבורה בת עוץ מניקתה ושני אנשים מעבדי יצחק, אל יעקב. ויבואו אל יעקב חרנה ויאמרו אליו, כי רבקה שלחתנו אליך לשוב בית אביך ארצה כנען. וישמע להם יעקב לדבר הזה אשר דיברה אמו, ובעת ההיא תמו שבע שנים האחרות אשר עבד יעקב את לבן ברחל. ויהי מקץ ארבע עשרה שנה אשר ישב יעקב בחרן, ויאמר יעקב אל לבן תנה את נשי

ושלחני ואלכה אל ארצי כי הנה אמי שלחה אליי מארץ כנען לשוב לי אל בית אבי. ויאמר אליו לבן אל נא, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעזוב אותי, נקבה שכרך עליי ואתנה וישבת עמי. ויאמר יעקב זה הדבר אשר תיתן לי בשכרי אשר אעבוד היום בכל צאנך, ואסיר מהם כל שהנקוד וטלוא וחום בכשבים ובעזים והיה שכרי. והיה אם תעשה לי הדבר הזה, אשובה לי ארעה צאנך אשמור כאשר בתחלה. ויעש לבן כן ויסר לבן מצאנו כל אשר אמר יעקב , ויתן לו.

ויתן יעקב את כל אשר הסיר מצאן לבן ביד בניו, ויעקב רועה את צאן לבן הנותרות. ויהי כאשר ראו עבדי יצחק אשר שלח אל יעקב כי לא שב יעקב איתם בעת ההיא ארצה כנען אל אביו, וילכו להם מאיתו וישובו אל ביתם ארצה כנען. ודבורה ישבה עם יעקב בחרן לא שבה עם עבדי יצחק ארצה כנען, ותשב דבורה עם נשי יעקב ועם בניו בחרן. ויעבוד יעקב את לבן בצאן שש שנים אחרות, והיה בעת לדת הצאן ויסר יעקב מהן את הנקודות ואת הטלואות כאשר דיבר עם לבן. ויעש יעקב כן אל צאן לבן שש שנים, ויפרוץ האיש מאוד מאוד ויהי לו צאן ושפחות וגמלים וחמורים. ותהיינה ליעקב מאתים אלף עדרי צאן, וצאנן היו גדולות קומה ויפות תואר מאוד ונותנות את פריים הרבה מאוד. ויתאוו כל בני האדם לקחת להם מצאן יעקב, כי טובות ומצליחות מאוד מאוד. ויבואו מכל בני האדם לקחת מצאן יעקב, ויתן להם יעקב צאן אחד בעבד או באמה או בחמור או בגמל ככל אשר יחפוץ יעקב מהם ונתנו לו. ויהי ליעקב עושר וכבוד ונכסים במעשה הזה אשר יעשה את בני האדם, ויקנאו אותו בני לבן מהכבוד הזה. ויהי מימים, וישמע את דברי בני לבן אומרים לקח יעקב את כל אשר לאבינו ואשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה. וירא יעקב את פני לבן ובניו, והנה איננו עמו כתמול שלשום. בימים ההם מקץ שש שנים וירא ה' אל יעקב ויאמר לו, קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך ואהיה עמך. ויקם יעקב בעת ההיא וישא את בניו ואת נשיו ואת כל אשר לו על הגמלים, ויצא ללכת ארצה כנען אל יצחק אביו. ולבן לא ידע כי הלך יעקב מאיתו, כי הלך לבן ביום ההוא לגזוז את צאנו. ורחל גנבה את התרפים אשר לאביה, ותיקחם ותחביאם על הגמל ותלך לה. וזה מעשה התרפים אשר יקחו, איש אשר יהיה בכור וישחטו אותו וימרטו את ראשו. ולקחו את המלח והמליחו את הראש ומשחו אותה בשמן. ולקחו לוח נחושת קטנה או לוח זהב, וכתבו עליה את השם ונתנו את הלוח ההיא תחת לשונו. ולקחו את הראש ההיא ואת הלוח אשר תחת הלשון ושמו בבית והדליקו לו נרות והשתחוו לו, והיה בעת אשר ישתחוו לו וידבר אליהם בכל אשר ישאלו מאיתו בכח השם אשר כתוב בה. ויש אשר יעשו אותם כצורת אדם מזהב ומכסף, בשעות ידועות אליהם. וקיבל התואר ההוא את כח הכוכבים ודיבר אליהם עתידות, וכמעשה הזה היו התרפים אשר גנבה רחל מאביה. ותגנוב רחל את התרפים ההם אשר לאביה, בעבור אשר לא ידע לבן מהם אנה דרך הלך יעקב. ויבוא לבן אל ביתו וישאל על יעקב וביתו ואין, ויבקש לבן את תרפיו לדעת אנה הלך יעקב ולא מצא. וילך אל תרפים אחרים וישאל בהם, ויגידו לו כי ברח יעקב מאיתו ארצה כנען אל אביו.

ויקם לבן בעת ההיא ויקח את אחיו ואת כל עבדיו, ויצא וירדוף את יעקב וידבק אותו בהר גלעד. ויאמר לבן אל יעקב מה זאת עשית לי לברוח, ותגנוב את לבבי ותנהג את בנותי ואת בניהן כשבויות חרב. ולא נטשתני לנשק להם ולשלחם בשמחה, ותגנוב את אלוקיי ותלך. ויען יעקב את לבן לאמור, כי יראתי פן תיגזול את בנותיך מאיתי--ועם אשר תמצא את אלוקיך ימות. ויבקש לבן את התרפים, וימשש בכל האוהלים אשר ליעקב ובכל כליהם ולא מצא. ויאמר לבן ליעקב, לכה נכרתה יחד ברית והיה לעד ביני ובינך. אם תענה את בנותי ואם תיקח נשים על בנותי, אלוקים יהיה עד ביני ובינך בדבר הזה. ויקחו אבנים ויעשו גל, ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום--על כן קרא שמו גלעד. ויזבחו יעקב ולבן זבח בהר ויאכלו שם על הגל, וילינו שם בהר. וישכם לבן ויקם בבוקר ויבך עם בנותיו וישק אתהן וילך למקומו, וגם יעקב הלך לדרכו. ויהי כאשר שב לבן אל ארצו, וימהר וישלח את בעור בנו והוא בן שבע עשרה שנה ועמו אביחורף בן עוץ בן נחור עמהם עשרה אנשים. וימהרו וילכו ויעברו הדרך לפני יעקב, ויבואו בדרך אחר ארצה שעיר. ויבואו אל עשו ויאמרו לו כה אמר אחיך וקרובך ואחי אמך לבן בן בתואל לאמור, השמעת את אשר עשה לי יעקב אחיך אשר בא אליי בהתחלה ערום וריק. ואצא לקראתו ואביאהו אל ביתי בכבוד ואגדלהו ואתן לו את שתי בנותי לנשים ואת שתי שפחותי, ויברך אלוקים אותו לרגלי ויפרוץ מאוד ויהיו לו בנים ובנות ושפחות וגם צאן ובקר וגמלים וחמורים היו לו מאיתי הרבה מאוד עד אין מספר וגם כסף וזהב הרבה. ויהי כראותו כי עצם חילו, ויעזוב אותי כאשר הלכתי לגוז צאני ויקם ויברח בהחבא. וישא את נשיו ואת בניו על הגמלים, וינהג את כל מקנהו ואת כל רכושו אשר רכש בארצי וישם פניו ללכת אל יצחק אביו ארצה כנען. ולא נטשני לנשק לבני ולבנותי, וינהג את בנותי כשבויות חרב ויגנוב גם את אלוקיי ויברח. ועתה הנה עזבתיהו בהר נחל יבוק והוא וכל אשר לו, לא חסר דבר. אם יש את נפשך ללכת אליו לך ושם תמצאהו, ועשית לו כאשר תאוה נפשך. ויבואו מלאכי לבן, ויגידו לעשו את כל הדברים האלה.

וישמע עשו את כל דברי מלאכי לבן, ויחר אפו על יעקב מאוד ויזכור את שנאתו וחמתו בערה בו. וימהר עשו ויקח את בניו ואת עבדיו ואת כל נפשות ביתו, שישים איש. וילך ויקבוץ את כל בני שעיר החורי וכל אנשיהם, שלוש מאות וארבעים איש. ויקח את כל המחנה הזאת ארבע מאות איש שולף חרב, וילך לקראת יעקב להכות אותו. ויחלק עשו את כל המחנה הזאת לשבעה חלקים. ויקח את בניו ואת כל נפשות ביתו שישים איש לראש אחד, ויתנם ביד אליפז בנו הבכור. ואת שישה ראשים הנשארים נתן ביד שישיה בני שעיר החורי, וישם כל איש ואיש מהם על תולדותיו ועל בניו. ותלך כל המחנה הזאת כאשר היא, וילך עשו בתוך כולם לקראת יעקב ויוליכם במרוצה. ומלאכי לבן יצאו מאת עשו וילכו ארצה כנען, ויבואו בית רבקה אם יעקב ועשו. ויגידו לה לאמור, הנה עשו בנך ערך לקראת יעקב אחיו ארבע מאות איש כי שמע אשר הוא בא, וילך להילחם עמו ולהכותו ולקחת כל אשר לו. ותמהר ותשלח רבקה אנשים מעבדי יצחק שבעים ושתים איש לקראת יעקב בדרך, כי אמרה אולי ילחם עשו בדרך במוצאו אותו. וילכו המלאכים האלה לקראת יעקב בדרך, ויפגעו בו בדרך הנחל נגד מעבר נחל יבוק. ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה זה מאת האלוקים לעזור לי, ויקרא יעקב את שם המקום ההוא מחנים. ויער יעקב את כל אנשי אביו וישק להם ויחבק להם ויבך עמהם, וישאלם יעקב על אביו ועל אמו ויאמרו שלום. ויאמרו המלאכים האלה אל יעקב, כי רבקה אמך שלחה אותנו אליך לאמור. שמעתי בני כי עשו אחיך יצא לקראתך בדרך עם אנשים מבני שעיר החורי. בני שמע בקולי וראה בעצתך מה תעשה והיה בבואו אליך התחנן לו ואל תדבר אליו קשות, ותן לו ברכה מאשר תמצא ידך ומאשר חנן אלוקים אותך. והיה כאשר ישאלך על כל דברך ואודותיך, אל תסתר ממנו דבר. אולי ישוב מחרון אפו עליך והצלת את נפשך אתה וכל אשר לך, כי עליך הדבר לגדלו כי הוא אחיך הגדול. ויהי כשמוע יעקב את דברי אמו אשר דיברו אליו המלאכים, ויוסף יעקב וישא את קולו ויבך בכי גדול. ויעש כאשר ציוה אותו אמו בעת ההיא.